

**Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välinen
STRATEGINEN KUMPPANUUSSOPIMUS**

JOHDANTO

EUROOPAN UNIONI, jäljempänä 'unioni',

ja

BELGIAN KUNINGASKUNTA,

BULGARIAN TASAVALTA,

TŠEKin TASAVALTA,

TANSKAN KUNINGASKUNTA,

SAKSAN LIITTOTASAVALTA,

VIRON TASAVALTA,

IRLANTI,

HELLEENIEN TASAVALTA,

ESPANJAN KUNINGASKUNTA,

RANSKAN TASAVALTA,

KROATIAN TASAVALTA,

ITALIAN TASAVALTA,

KYPROKSEN TASAVALTA,

LATVIAN TASAVALTA,

LIETTUAN TASAVALTA,

LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,

UNKARI,

MALTAN TASAVALTA,

ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,

ITÄVALLAN TASAVALTA,

PUOLAN TASAVALTA,

PORTUGALIN TASAVALTA,

ROMANIA,

SLOVENIAN TASAVALTA,

SLOVAKIAN TASAVALTA,

SUOMEN TASAVALTA,

RUOTSIN KUNINGASKUNTA,

ISON-BRITANNIAN JA POHJOIS-IRLANNIN YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA,

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen sopimuspuolet, jäljempänä 'jäsenvaltiot',

sekä

KANADA,

jäljempänä yhdessä 'osapuolet', jotka

OTTAVAT LÄHTÖKOHDAKSEEN Euroopan ja Kanadan kansojen pitkäaikaisen ystävyyden, joka perustuu laajoihin historiallisiin, kulttuurisiin, poliittisiin ja taloudellisiin yhteyksiin,

PANEVAT MERKILLE toimet, jotka on toteutettu Euroopan yhteisöjen ja Kanadan kaupallisesta ja taloudellisesta yhteistyöstä vuonna 1976 tehdyn puitesopimuksen, Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden sekä Kanadan välisistä transatlanttisista suhteista vuonna 1990 annetun julistuksen, vuonna 1996 EU:n ja Kanadan suhteista annetun yhteisen poliittisen julistuksen ja hyväksytyt EU:n ja Kanadan yhteisen toimintasuunnitelman, vuonna 2004 hyväksytyt EU:n ja Kanadan kumppanuusohjelman sekä Euroopan unionin ja Kanadan välillä puitteiden luomisesta Kanadan osallistumiselle Euroopan unionin kriisinhallintaoperaatioihin vuonna 2005 tehdyn sopimuksen jälkeen,

VAHVISTAVAT olevansa lujasti sitoutuneita demokratian periaatteisiin ja ihmisoikeuksiin, sellaisina kuin ne on vahvistettu ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa,

OVAT YHTÄ MIELTÄ siitä, että joukkotuhoukseiden leviäminen on merkittävä uhka kansainväliselle turvallisuudelle,

OTTAVAT PERUSTAKSI rauhaa, turvallisuutta ja oikeusvaltiota koskevien kansainvälisten periaatteiden edistämiseksi tekemänsä yhteistyön pitkät perinteet,

VAHVISTAVAT pyrkivänsä päättäväisesti torjumaan terrorismia ja järjestäytyntä rikollisuutta kahden- ja monenvälisen kanavien kautta,

OVAT YHDESSÄ sitoutuneet vähentämään köyhyyttä ja edistämään osallistavaa talouskasvua sekä auttamaan kehitysmaita niiden pyrkiessä toteuttamaan poliittisia ja taloudellisia uudistuksia,

TUNNUSTAVAT haluavansa edistää kestävästä kehityksestä talouden, sosiaalisen ja ympäristön aloilla,

ILMAISEVAT olevansa ylpeitä kansalaistensa kattavista henkilötason yhteyksistä ja sitoutuvansa suojelemaan ja edistämään kulttuuri-ilmaisujen moninaisuutta,

TUNNUSTAVAT sen tärkeän aseman, joka tehokkailla monenvälisillä järjestöillä voi olla yhteistyön edistämässä sekä maailmanlaajuisiin kysymyksiin ja haasteisiin liittyvien myönteisten tulosten saavuttamisessa,

OTTAVAT HUOMIOON dynaamiset kauppa- ja investointisuhteensa, joita kehitetään edelleen laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen tehokkaalla täytäntöönpanolla,

PALAUTTAVAT MIELIIN, että tämän sopimuksen määräykset, jotka kuuluvat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kolmannen osan V osaston soveltamisalaan, sitovat Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Irlantia erillisinä sopimuspuolina eivätkä osana Euroopan unionia, ellei Euroopan unioni yhdessä Yhdistyneen kuningaskunnan ja/tai Irlannin kanssa ole ilmoittanut Kanadalle, että määräykset sitovat Yhdistynyttä kuningaskuntaa tai Irlantia osana Euroopan unionia Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyn, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyn pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti. Jos määräykset eivät enää sido Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja/tai Irlantia osana Euroopan unionia pöytäkirjassa N:o 21 olevan 4 a artiklan mukaisesti, Euroopan unioni yhdessä Yhdistyneen kuningaskunnan ja/tai Irlannin kanssa ilmoittaa välittömästi Kanadalle niiden asemaa koskevasta muutoksesta, jonka jälkeen sopimuksen määräykset sitovat niitä erillisinä osapuolina. Sama koskee Tanskaa mainittuihin perussopimuksiin liitetyn, Tanskan asemasta tehdyn pöytäkirjan mukaisesti,

OTTAVAT HUOMIOON Lissabonin sopimuksen voimaantulon jälkeen Euroopan unionissa tapahtuneet institutionaaliset muutokset,

VAHVISTAVAT olevansa strategisia kumppaneita ja aikovansa määrätietoisesti kehittää suhteitaan ja kansainvälistä yhteistyötään keskinäisen kunnioituksen ja vuoropuhelun pohjalta edistääkseen yhteisiä etujaan ja arvojaan,

OVAT VAKUUTTUNEITA siitä, että tällaista yhteistyötä olisi kehitettävä asteittain ja käytännönläheisesti sitä mukaa kuin niiden politiikat kehittyvät,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

I OSASTO

YHTEISTYÖN PERUSTA

1 artikla

Yleiset periaatteet

1. Osapuolet ilmaisevat tukensa Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjaan sisällyville yhteisille periaatteille.
2. Osapuolet ottavat huomioon strategisen suhteensa ja pyrkivät kehittämään yhteistyötään kahdenvälisellä, alueellisellä ja monenvälisellä tasolla entistä johdonmukaisemmin.
3. Osapuolet panevat tämän sopimuksen täytäntöön tavalla, joka perustuu yhteisiin arvoihin sekä vuoropuhelun, keskinäisen kunnioituksen, tasavertaisen kumppanuuden, monenvälisyyden, yhteisymmärryksen ja kansainvälisen oikeuden noudattamisen periaatteisiin.

II OSASTO

IHMISOIKEUDET, PERUSVAPAUDET, DEMOKRATIA JA OIKEUSVALTIOPERIAATE

2 artikla

Demokratian periaatteiden, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien vaaliminen ja edistäminen

1. Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, nykyisissä kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja muissa oikeudellisesti sitovissa välineissä, joiden osapuolia unioni tai jäsenvaltiot ja Kanada ovat, määriteltyjen demokratian periaatteiden, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen muodostaa perustan kummankin osapuolen kansalliselle ja kansainväliselle politiikalle ja on olennainen osa tätä sopimusta.
2. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä ja vaalimaan näitä oikeuksia ja periaatteita omassa politiikassaan ja kannustavat muita valtioita noudattamaan näitä kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia ja oikeudellisesti sitovia välineitä sekä täyttämään ihmisoikeuksiin liittyvät velvoitteensa.
3. Osapuolet ovat sitoutuneet edistämään demokratiaa, myös vapaita ja rehellisiä vaaleja, kansainvälisten normien mukaisesti. Kukin osapuoli ilmoittaa toiselle osapuolelle vaalitarkkailuvaltuuskunnistaan ja pyytää toista osapuolta osallistumaan näiden valtuuskuntien toimintaan tarpeen mukaan.
4. Osapuolet tunnustavat, että oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen on tärkeää ihmisoikeuksien suojaamiseksi ja hallintoelinten tehokkaan toiminnan varmistamiseksi demokraattisessa valtiossa. Tämä kattaa myös riippumattoman oikeusjärjestelmän, yhdenvertaisuuden lain edessä, oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sekä yksityishenkilöiden saatavilla olevat tehokkaat oikeussuojakeinot.

III OSASTO

KANSAINVÄLINEN RAUHA JA TURVALLISUUS SEKÄ TEHOKAS MONENVÄLISYYS

3 artikla

Joukkotuhoaseet

1. Osapuolet katsovat, että joukkotuhoaseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviäminen niin valtiollisille kuin valtioista riippumattomille toimijoille on yksi vakavimmista kansainvälistä vakautta ja turvallisuutta uhkaavista tekijöistä.

2. Tämän vuoksi osapuolet sopivat tekensä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhoseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen estämiseen noudattamalla kansainvälisten aseistariisunta- ja asesulkusopimusten sekä Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselmien mukaisia velvoitteitaan kaikilta osin ja panemalla ne täysimääräisesti täytäntöön. Lisäksi osapuolet jatkavat tarvittaessa yhteistyötään, jonka tarkoituksena on tukea joukkotuhoseiden leviämisen estämiseksi toteutettavia toimia, osallistumalla sellaisten vientivalvontajärjestelmien toimintaan, joissa molemmat ovat osapuolina. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tämä määräys on olennainen osa tätä sopimusta.
3. Lisäksi osapuolet sopivat tekensä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhoseiden ja niiden maaliinsaattamisjärjestelmien leviämisen estämiseen
 - a) tapauksen mukaan toteuttamalla toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on kaikkien asiaan kuuluvien kansainvälisten aseistariisunta- ja asesulkusopimusten allekirjoittaminen tai ratifioiminen taikka niihin liittyminen, kaikkien niihin sopimukseen, joiden osapuolia ne ovat, sisältyvien velvoitteiden täysimääräinen täytäntöönpano tai muiden valtioiden kannustaminen näiden sopimusten noudattamiseen;
 - b) ylläpitämällä tehokasta kansallista vientivalvontajärjestelmää, jolla valvotaan joukkotuhoseisiin liittyvien tavaroiden vientiä ja ehkäistään niiden laitonta välitystä ja kauttakulkua, mukaan luettuna kaksikäyttökäytön loppukäytön valvonta, ja johon sisältyy tehokkaita seuraamuksia vientivalvonnan laiminlyömisestä;
 - c) torjumalla kemiallisten, biologisten ja toksiiniaseiden leviämistä. Osapuolet sopivat tekensä yhteistyötä asiaankuuluvilla foorumeilla edistääkseen yleismaailmallista sitoutumista kansainvälisiin yleissopimukseen, kuten kemiallisten aseiden kieltosopimukseen (kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskeva yleissopimus) ja biologisia ja toksiiniaseita koskevaan yleissopimukseen (yleissopimus bakteriologisten (biologisten) ja toksiiniaseiden kehittämisen, tuottamisen ja varastoimisen kieltämiseksi ja niiden hävittämiseksi).
4. Osapuolet sopivat järjestävänsä säännöllisesti EU:n ja Kanadan välisen korkean tason kokouksen vaihtaakseen näkemyksiä siitä, miten ne voisivat edistää yhteistyötään erilaisissa joukkotuhoseiden leviämisen estämiseen ja aseistariisuntaan liittyvissä kysymyksissä.

4 artikla

Pienaseet ja kevyet aseet

1. Osapuolet tunnustavat, että pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laitton tuotanto, siirto ja liikkuminen sekä niiden liiallinen keskittyminen, huono hallinnointi, riittämättömästi turvatut varastot ja valvoton leviäminen ovat edelleenkin vakava uhka rauhalle ja kansainväliselle turvallisuudelle.
2. Osapuolet sopivat täyttävänsä pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laittomaan kauppaan puuttumista koskevat sitoumuksensa asiaankuuluvien kansainvälisten välineiden puitteissa, mukaan lukien pienaseiden ja kevyiden aseiden laittoman kaupan kaikkien osa-alueiden ehkäisemistä, torjumista ja poistamista koskeva Yhdistyneiden kansakuntien toimintaohjelma sekä YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmista johtuvat velvoitteet.
3. Osapuolet pyrkivät toteuttamaan toimenpiteitä puuttuakseen pienaseiden ja kevyiden aseiden laittomaan kauppaan, ja ne pyrkivät yhteistyöhön sekä koordinoinnin, täydentävyyden ja yhteisvaikutuksen varmistamiseen toteuttaessaan yhteisiä toimia, joiden tarkoituksena on auttaa muita valtioita puuttumaan pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laittomaan kauppaan tapauksen mukaan maailmanlaajuisella, alueellisella ja kansallisella tasolla.

5 artikla

Kansainvälinen rikostuomioistuin

1. Osapuolet vahvistavat, etteivät vakavimmat kansainvälistä yhteisöä koskevat rikokset saa jäädä rankaisematta ja että niiden osalta on varmistettava tehokas syytteenpano toteuttamalla toimenpiteitä kansallisella tasolla ja kehittämällä kansainvälistä yhteistyötä, kuten Kansainvälisen rikostuomioistuimen kanssa tehtävää yhteistyötä.
2. Osapuolet ovat yhdessä sitoutuneet edistämään Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön yleismaailmallista ratifiointia tai siihen liittymistä sekä pyrkimään siihen, että perussääntö pannaan tehokkaasti täytäntöön Kansainvälisen rikostuomioistuimen sopimusvaltioissa.

6 artikla

Yhteistyö terrorismin torjunnassa

1. Osapuolet pitävät terrorismin torjuntaa yhteisenä painopisteenään ja korostavat, että terrorismin torjunnassa on noudatettava oikeusvaltioperiaatetta, kansainvälistä oikeutta, etenkin Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjaa ja asiaa koskevia Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselmia, sekä ihmisoikeuksia, kansainvälistä pakolaisoikeutta, humanitaarista oikeutta ja perusvapauksia.
2. Osapuolet käyvät terrorismin torjuntaa koskevaa korkean tason keskustelua ja ovat tapauskohtaisesti yhteydessä toisiinsa edistääkseen tehokkaita yhteisiä terrorisminvastaisia operatiivisia toimia ja yhteistyömekanismeja aina, kun tämä on mahdollista. Tämä kattaa terroristeista laadittuja luetteloita koskevan säännöllisen tietojenvaihdon, väkivaltaisten ääriliikkeiden strategioiden torjunnan ja terrorismin torjuntaa koskeviin uusiin kysymyksiin liittyvät lähestymistavat.
3. Osapuolet ovat yhdessä sitoutuneet edistämään laaja-alaista kansainvälistä lähestymistapaa terrorismin torjumiseksi Yhdistyneiden kansakuntien johdolla. Osapuolet pyrkivät erityisesti tekemään yhteistyötä syventääkseen kansainvälistä yhteisymmärrystä tällä osa-alueella ja edistääkseen näin YK:n maailmanlaajuisen terrorisminvastaisen strategian ja asiaa koskevien YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien täysimääräistä täytäntöönpanoa.
4. Osapuolet jatkavat tiivistä yhteistyötään maailmanlaajuisella terrorisminvastaisella foorumilla ja sen työryhmissä.
5. Osapuolet noudattavat kansainvälisiä suosituksia, jotka rahanpesunvastainen toimintaryhmä on antanut terrorismin rahoituksen torjumiseksi.
6. Osapuolet tekevät tarpeen mukaan edelleen yhteistyötä parantaakseen muiden valtioiden terrorismin torjuntavalmiuksia terroristien toiminnan ehkäisemiseksi ja havaitsemiseksi sekä siihen vastaamiseksi.

7 artikla

Yhteistyö kansainvälisen rauhan ja vakauden edistämiseksi

Edistääkseen yhteisiä etujaan, jotka liittyvät kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden sekä tehokkaiden monenvälisen instituutioiden ja poliitikkojen tukemiseen, osapuolet

- a) jatkavat toimiaan transatlanttisen turvallisuuden parantamiseksi ottaen tässä yhteydessä huomioon Euroopan ja Pohjois-Amerikan välisten transatlanttista turvallisuutta koskevien nykyisten rakenteiden keskeisen merkityksen;
- b) tehostavat yhteisiä toimiaan, joilla tuetaan kriisinhallintaa ja valmiuksien kehittämistä, ja parantavat tähän liittyvää yhteistyötään, EU:n operaatiot mukaan luettuina. Osapuolet pyrkivät helpottamaan näihin toimiin osallistumista muun muassa käymällä varhaisvaiheen neuvotteluja ja jakamalla suunnittelutietoa silloin, kun ne katsovat sen tarkoituksenmukaiseksi.

8 artikla

Yhteistyö monenvälisillä, alueellisilla ja kansainvälisillä foorumeilla sekä monenvälisissä, alueellisissa ja kansainvälisissä järjestöissä

1. Osapuolet ovat yhdessä sitoutuneet monenvälisyyteen ja pyrkimyksiin tehostaa alueellisia ja kansainvälisiä foorumeita ja järjestöjä, joihin kuuluvat muun muassa Yhdistyneet kansakunnat ja sen erityisjärjestöt, taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD), Pohjois-Atlantin liitto (Nato) ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö (Etyj), sekä muita monenvälisiä foorumeita.
2. Osapuolet pitävät yllä tehokkaita kuulemismekanismeja monenvälisen foorumien yhteydessä. Osapuolet ottavat sopimansa mukaisesti tarvittaessa käyttöön YK:ssa nykyisen ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskevan vuoropuhelunsa lisäksi pysyviä neuvottelumekanismeja ihmisoikeusneuvostossa, YK:n yleiskokouksessa sekä Wienissä sijaitseissa ja muissa YK:n erityisjärjestöissä.

3. Osapuolet pyrkivät neuvottelemaan myös vaaleista varmistukseen tehokkaan edustuksen monenvälisissä järjestöissä.

IV OSASTO

TALOUSKEHITYS JA KESTÄVÄ KEHITYS

9 artikla

Vuoropuhelu ja maailmanlaajuinen johtoasema talousasioiden alalla

Osapuolet katsovat, että kestävä globalisaatio ja vaurauden lisääntyminen voidaan saavuttaa vain avoimessa maailmantaloudessa, joka perustuu markkinaperiaatteisiin, tehokkaaseen sääntelyyn ja vahvoihin kansainvälisiin instituutioihin, ja ne pyrkivät tämän vuoksi

- a) osoittamaan johtajuutta edistäessään tervettä talouspolitiikkaa ja varovaisuuteen perustuvaa varainhoitoa sekä omalla alueellaan että osana alueellista ja kansainvälistä toimintaansa;
- b) käymään säännöllistä korkean tason poliittista vuoropuhelua makrotaloudellisista kysymyksistä, tarvittaessa myös keskuspankkien edustajien kanssa, tehdäkseen yhteistyötä yhteistä etua koskevissa asioissa;
- c) tarvittaessa edistämään yhteistä etua koskeviin maailmanlaajuisiin talousasioihin liittyvää oikea-aikaista ja tehokasta vuoropuhelua ja yhteistyötä sellaisissa monenvälisissä järjestöissä ja sellaisilla monenvälisillä foorumeilla, joiden toimintaan osapuolet osallistuvat, kuten OECD:ssä, G7-ryhmässä, G20-ryhmässä, Kansainvälisessä valuuttarahastossa (IMF), Maailmanpankissa ja Maailman kauppajärjestössä (WTO).

10 artikla

Vapaakaupan ja investointien edistäminen

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen keskinäisen kauppansa ja keskinäisten investointiensä kestävää kasvua ja kehitystä yhteisen etuna mukaisesti, kuten laaja-alaisessa talous- ja kauppasopimuksessa määrätään.
2. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä vahvistaakseen edelleen WTO:ta vahvan, osallistavan ja sääntöihin perustuvan maailmanlaajuisen kauppajärjestelmän tehokkaimpana kehyksenä.
3. Osapuolet jatkavat tulliyhteistyötään.

11 artikla

Verotusta koskeva yhteistyö

Vahvistaakseen ja kehittääkseen taloudellista yhteistyötään osapuolet noudattavat ja soveltavat verotuksen alalla soveltuvin osin hyvän hallintotavan periaatteita, jotka ovat avoimuus, tietojen vaihto ja haitallisten verokäytänteiden välttäminen haitallisia verokäytänteitä käsittelevän OECD:n foorumin ja yritysverotusta koskevien unionin käytännösääntöjen puitteissa. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä edistääkseen ja parantaakseen näiden periaatteiden kansainvälistä noudattamista.

12 artikla

Kestävä kehitys

1. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa vastata nykypäivän tarpeisiin vaarantamatta tulevien sukupolvien tarpeita. Ne tunnustavat, että talouskasvun olisi oltava kestävä kehityksen periaatteiden mukaista, jotta se voisi olla kestävää pitkällä aikavälillä.
2. Osapuolet edistävät myös vastaisuudessa vastuullista ja tehokasta resurssien käyttöä sekä tiedottavat ympäristövahtien taloudellisista ja yhteiskunnallisista kustannuksista ja niiden vaikutuksista ihmisten hyvinvointiin.
3. Osapuolet tukevat edelleen pyrkimyksiä, joiden tavoitteena on edistää kestävä kehitystä vuoropuhelun, parhaiden käytänteiden jakamisen, hyvän hallintotavan ja moitteettoman varainhoidon avulla.

4. Osapuolten yhteisenä tavoitteena on köyhyyden vähentäminen ja osallistavan talouskehityksen tukeminen kaikkialla maailmassa, ja ne pyrkivät aina mahdollisuuksien mukaan tekemään yhteistyötä tämän tavoitteen saavuttamiseksi.
5. Osapuolet aloittavat tässä tarkoituksessa säännöllisen poliittisen vuoropuhelun kehitysyhteistyöstä parantaakseen yhteistä etua koskeviin asioihin liittyvien politiikkojensa koordinoitua sekä kehitysyhteistyönsä laatua ja vaikuttavuutta avun tuloksellisuutta koskevien kansainvälisesti hyväksytyjen periaatteiden mukaisesti. Osapuolet tekevät yhteistyötä lisätäkseen vastuullisuutta ja avoimuutta keskittyen parantamaan kehitysyhteistyön tuloksia, ja ne tunnustavat, että kehitysyhteistyössä on tärkeää saada mukaan useita toimijoita, myös yksityistä sektoria ja kansalaisyhteiskuntaa edustavia toimijoita.
6. Osapuolet tunnustavat energia-alan tärkeyden taloudelliselle vauraudelle sekä kansainväliselle rauhalle ja vakaudelle. Ne ovat yhtä mieltä tarpeesta kehittää ja monipuolistaa energiatoimituksia, edistää innovointia ja parantaa energiatehokkuutta energiaan liittyvien mahdollisuuksien, energiaturvallisuuden sekä kestäväen ja kohtuuhintaisen energian saannin lisäämiseksi. Osapuolet käyvät korkean tason vuoropuhelua energiasta sekä jatkavat kahden- ja monenvälisiä yhteistyötään tukeakseen avoimia ja kilpailuun perustuvia markkinoita, jakaakseen parhaita käytänteitä, edistääkseen tieteeseen perustuvaa avointa sääntelyä ja keskustellakseen energiakysymyksiin liittyvän yhteistyön osa-alueista.
7. Osapuolet pitävät hyvin tärkeänä ympäristönsuojelua ja tunnustavat, että tarvitaan korkeatasoista ympäristönsuojelua, jotta ympäristö voidaan säilyttää tulevia sukupolvia varten.
8. Osapuolet tunnustavat ilmastonmuutoksesta aiheutuvan maailmanlaajuisen uhan ja tarpeen toteuttaa viipymättä lisätoimenpiteitä päästöjen vähentämiseksi, jotta kasvihuonekaasujen pitoisuudet ilmakehässä vakiinnutetaan tasolle, jolla vältetään ihmisen toiminnasta aiheutuvat vaaralliset vaikutukset ilmastojärjestelmään. Erityisesti ne pyrkivät yhdessä löytämään innovatiivisia ratkaisuja ilmastonmuutoksesta aiheutuvien vaikutusten hillitsemiseksi ja niihin sopeutumiseksi. Osapuolet tunnustavat, että kyseessä on maailmanlaajuinen haaste, ja ne tukevat myös vastaisuudessa kansainvälisiä pyrkimyksiä oikeudenmukaisen, tehokkaan, kattavan ja sääntöihin perustuvan järjestelmän luomiseksi osana ilmastonmuutosta koskevaa Yhdistyneiden kansakuntien puitesopimusta, jota sovelletaan kaikkiin sen osapuoliin; tämä kattaa myös yhteistyön Pariisin sopimuksen viemiseksi eteenpäin.
9. Osapuolet käyvät korkean tason vuoropuhelua ympäristöstä ja ilmastonmuutoksesta jakaakseen parhaita käytänteitä sekä edistääkseen ilmastonmuutokseen ja muihin ympäristönsuojelukysymyksiin liittyvää tuloksellista ja osallistavaa yhteistyötä.
10. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää käydä vuoropuhelua ja tehdä yhteistyötä kahden- tai monenvälisellä tasolla työllisyyteen, sosiaaliasioiden ja ihmisarvoiseen työhön liittyvillä osa-alueilla erityisesti, kun otetaan huomioon globalisaatio ja väestömuutokset. Osapuolet pyrkivät edistämään yhteistyötä sekä tietojen ja kokemusten vaihtoa työllisyys- ja sosiaaliasioiden osilla. Osapuolet vahvistavat lisäksi noudattavansa, edistävänsä ja soveltavansa kansainvälisesti tunnustettuja työelämän normeja, joihin ne ovat sitoutuneet, kuten normeja, joihin viitataan työelämän peruseriaateista ja -oikeuksista vuonna 1998 annetussa Kansainvälisen työjärjestön (ILO) julistuksessa ja sen seurantamekanismeissa.

13 artikla

Vuoropuhelu muilla yhteisen edun mukaisilla osa-alueilla

Osapuolet, jotka tunnustavat olevansa sitoutuneita syventämään ja laajentamaan pitkäaikaisia suhteitaan ja ottavat huomioon nykyisen yhteistyön, pyrkivät asianmukaisilla kahden- ja monenvälisillä foorumeilla edistämään asiantuntijoiden vuoropuhelua ja parhaiden käytänteiden vaihtoa yhteisen edun mukaisilla politiikan aloilla. Tämä koskee muun muassa seuraavia osa-alueita: maatalous, kalastus, kansainvälinen valtameri- ja meripolitiikka, maaseudun kehittäminen, kansainvälinen liikenne, työllisyys ja napa-alueisiin liittyvät kysymykset, mukaan lukien tiede ja teknologia. Tähän voi tarvittaessa sisältyä myös tietojen vaihto lainsäädäntö-, sääntely- ja hallintokäytänteistä sekä päätöksentekoprosesseista.

14 artikla

Kansalaisten hyvinvointi

1. Osapuolet katsovat, että niiden on tärkeää laajentaa ja syventää vuoropuheluaan ja yhteistyötään useilla, kansalaistensa ja laajemman maailmanlaajuisen yhteisön hyvinvointiin vaikuttavilla osa-alueilla, sekä edistävät ja helpottavat vuoropuhelua, kuulemista ja mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä kansalaisten hyvinvointiin vaikuttavissa nykyisissä ja uusissa yhteistä etua koskevissa kysymyksissä.

2. Osapuolet tunnustavat kuluttajansuojan tärkeyden sekä edistävät tietojen ja parhaiden käytänteiden vaihtoa tällä osa-alueella.
3. Osapuolet edistävät keskinäistä yhteistyötä ja tietojenvaihtoa, joka liittyy maailmanlaajuisiin terveystieteisiin sekä kansainvälisiä kansanterveysuhkia koskeviin valmius- ja torjuntatoimiin.

15 artikla

Yhteistyö tietämyksen, tutkimuksen, innovoinnin ja viestintätekniikan aloilla

1. Koska uudella tietämyksellä on tärkeä merkitys pyrittäessä vastaamaan maailmanlaajuisiin haasteisiin, osapuolet pyrkivät myös vastaisuudessa edistämään yhteistyötä tieteen, teknologian, tutkimuksen ja innovoinnin aloilla.
2. Osapuolet katsovat, että tieto- ja viestintätekniikalla on nykyelämässä ja sosioekonomisessa kehityksessä keskeinen merkitys, ja ne pyrkivät tämän vuoksi tekemään alan kansallista, alueellista ja kansainvälistä politiikkaa koskevaa yhteistyötä ja vaihtamaan sitä koskevia näkemyksiä soveltuvin osin.
3. Osapuolet katsovat, että internetin turvallisuuden ja vakauden varmistaminen siten, että samalla noudatetaan täysimääräisesti perusoikeuksia ja -vapauksia, on maailmanlaajuinen haaste, ja ne pyrkivät tämän vuoksi tekemään kahden- ja monenvälistä yhteistyötä vuoropuhelun ja asiantuntemuksen vaihdon avulla.
4. Osapuolet katsovat, että avaruusjärjestelmien käytöllä on osapuolten sosioekonomisten, ympäristöön liittyvien ja kansainvälisten politiikkatavoitteiden saavuttamisen kannalta yhä tärkeämpi merkitys. Osapuolet edistävät myös vastaisuudessa yhteistyötään avaruusresurssien kehittämisessä ja käytössä kansalaisten, yritysten ja valtion organisaatioiden tueksi.
5. Osapuolet pyrkivät jatkamaan yhteistyötään tilastojen alalla keskittyen erityisesti hyvien käytänteiden ja toimintalinjojen aktiiviseen edistämiseen.

16 artikla

Kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden, koulutuksen ja nuorisoasioiden sekä henkilötason yhteyksien edistäminen

1. Osapuolet ovat ylpeitä pitkäaikaisista kulttuuri-, kieli- ja perinnesiteistään, jotka ovat luoneet pohjaa niiden väliselle ymmärtämykselle. Transatlanttisia siteitä on hallinnon ja yhteiskunnan kaikilla tasoilla, ja niillä on merkittävä vaikutus kaikkialla Kanadan ja Euroopan yhteiskunnissa. Osapuolet pyrkivät edistämään näitä siteitä ja etsimään uusia tapoja kehittää suhteitaan henkilötason yhteyksien avulla. Osapuolet pyrkivät hyödyntämään näkemystenvaihtoa, jota käydään nuoria sekä talous- ja yhteiskuntaelämän muita osapuolia yhteen kokoavissa valtiosta riippumattomissa järjestöissä ja pohdintaryhmissä, laajentaakseen ja syventääkseen suhteitaan ja rikastuttaakseen ideoiden vaihtoa yhteisten haasteiden ratkaisemiseksi.
2. Osapuolet ottavat huomioon vuosien kuluessa kehittyneet laajat akateemiset sekä koulutukseen, urheiluun, kulttuuriin, matkailuun ja nuorten liikkuvuuteen liittyvät suhteensa sekä suhtautuvat myönteisesti ja kannustavat näiden yhteyksien laajentamiseksi tehtävän yhteistyön jatkamiseen soveltuvin osin.
3. Osapuolet pyrkivät tukemaan kulttuuri-ilmaisujen moninaisuutta muun muassa edistämällä kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä vuonna 2005 tehtyyn Unescon yleissopimukseen sisältyviä periaatteita ja tavoitteita soveltuvin osin.
4. Osapuolet pyrkivät edistämään ja helpottamaan näkemystenvaihtoa, yhteistyötä ja vuoropuhelua kulttuurilaitostensa ja alan ammattilaisten välillä soveltuvin osin.

17 artikla

Katastrofivalmius ja palautuvuus sekä hätätilanteiden hallinta

Luonnonkatastrofien ja ihmisen aiheuttamien katastrofien vaikutusten minimoimiseksi sekä infrastruktuurin sietokyvyn ja yhteiskunnan selviytymiskyvyn parantamiseksi osapuolet vahvistavat yhteisen sitoumuksensa edistää katastrofien torjuntaan, katastrofeihin varautumiseen ja reagointiin sekä katastrofeista palautumiseen liittyviä toimenpiteitä, myös tekemällä tarvittaessa yhteistyötä kahdenvälisellä ja monenvälisellä tasolla.

V OSASTO

OIKEUS, VAPAAUS JA TURVALLISUUS

18 artikla

Oikeudellinen yhteistyö

1. Rikosasioita koskevan oikeudellisen yhteistyön osalta osapuolet pyrkivät kehittämään keskinäiseen oikeusapuun ja luovuttamiseen liittyvää nykyistä yhteistyötään, joka perustuu asiaan kuuluviin kansainvälisiin sopimuksiin. Lisäksi osapuolet pyrkivät toimivaltuuksiensa ja -valtansa rajoissa lujittamaan nykyisiä mekanismeja ja harkitsemaan tarvittaessa uusien mekanismien kehittämistä helpottaakseen tämän alan kansainvälistä yhteistyötä. Tämä kattaa tarpeen mukaan liittymisen asiaa koskeviin kansainvälisiin välineisiin ja niiden täytäntöönpanon sekä läheisemmän yhteistyön Eurojustin kanssa.

2. Osapuolet kehittävät toimivaltuuksiensa rajoissa tarvittaessa siviili- ja kauppaoikeuden alan oikeudellista yhteistyötä erityisesti siviilioikeudellista yhteistyötä koskevien monenvälisten yleissopimusten neuvottelemisen, ratifioinnin ja täytäntöönpanon osalta, mukaan luettuina kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin yleissopimukset kansainvälisen oikeudellisen yhteistyön ja kansainvälisten oikeudenkäyntien alalla sekä lastensuojelun alalla.

19 artikla

Laittomien huumausaineiden vastainen yhteistyö

1. Osapuolet tekevät toimivaltuuksiensa ja -valtansa rajoissa yhteistyötä varmistaakseen, että niiden huumausaineita koskeva lähestymistapa on tasapainoinen ja yhtenäistetty. Osapuolet pyrkivät tässä yhteydessä etenkin

- vahvistamaan laittomien huumausaineiden torjuntaan liittyviä rakenteita;
- vähentämään laittomien huumausaineiden tarjontaa, kauppaa ja kysyntää;
- puuttumaan laittomien huumausaineiden käytön terveydellisiin ja yhteiskunnallisiin seurauksiin; ja
- tehostamaan mahdollisimman paljon rakenteita, joilla pyritään vähentämään huumausaineiden kemiallisten lähtöaineiden kulkeutumista huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laittomaan valmistukseen.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi myös koordinoimalla teknisen avun ohjelmansa, kun tämä on mahdollista, ja kannustamalla maita, jotka eivät ole sitä vielä tehneet, ratifioimaan ja panemaan täytäntöön nykyiset huumausaineiden valvontaa koskevat kansainväliset sopimukset, joissa unioni tai sen jäsenvaltiot ja Kanada ovat osapuolina. Osapuolet ottavat toimiensa perustaksi huumausaineiden valvontaa koskevien asiaan kuuluvien kansainvälisten sopimusten mukaiset yleisesti hyväksytyt periaatteet ja noudattavat yleisiä tavoitteita, jotka on asetettu vuonna 2009 annetussa YK:n poliittisessa julistuksessa kansainvälisestä yhteistyöstä maailman huumeongelman vastaisen yhtenäisen ja tasapainoisen strategian määrittelemiseksi ja asiaa koskevassa toimintasuunnitelmassa.

20 artikla

Lainvalvontayhteistyö sekä järjestäytyneen rikollisuuden ja korruption torjunta

1. Osapuolet ovat sitoutuneet tekemään yhteistyötä järjestäytyneen rikollisuuden, talousrikollisuuden, korruption, väärentämisen, salakuljetuksen ja laittoman liiketoiminnan torjumiseksi täyttämällä tähän liittyvät keskinäiset kansainväliset velvoitteensa myös siltä osin kuin on kyse tehokkaasta yhteistyöstä korruption avulla saatujen omaisuuserien tai varojen takaisinsaamiseksi.

2. Osapuolet vahvistavat olevansa sitoutuneita kehittämään lainvalvontayhteistyötä, myös jatkamalla Europolin kanssa tehtävää yhteistyötä.
3. Lisäksi osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä kansainvälisillä foorumeilla edistääkseen liittymistä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaiseen YK:n yleissopimukseen ja sitä täydentäviin pöytäkirjoihin, joissa ne ovat molemmat osapuolina, ja kyseisen sopimuksen ja sitä täydentävien pöytäkirjojen täytäntöönpanoa.
4. Osapuolet pyrkivät myös tarvittaessa edistämään korruption vastaisen YK:n yleissopimuksen täytäntöönpanoa, myös käyttämällä tehokasta arviointimekanismia, ja ne ottavat tässä yhteydessä huomioon avoimuuden ja kansalaisyhteiskunnan osallistumisen periaatteet.

21 artikla

Rahanpesu ja terrorismin rahoitus

1. Osapuolet tunnustavat, että niiden on tarpeen tehdä yhteistyötä estääkseen rahoitusjärjestelmiensä käyttämisen kaikenlaisesta rikollisesta toiminnasta, huumausaineiden kauppa ja korruptio mukaan lukien, saatavaan tuottoon liittyvään rahanpesuun, ja torjuakseen terrorismin rahoittamista. Tämä yhteistyö kattaa myös rikoksella hankittujen omaisuuserien tai varojen takavarikoinnin osapuolten oikeudellisten kehysten ja lakien mukaisesti.
2. Osapuolet vaihtavat tarvittaessa asiaankuuluvia tietoja oikeudellisten kehystensä ja lakiensa puitteissa sekä toteuttavat asianmukaisia toimenpiteitä torjuakseen rahanpesua ja terrorismin rahoitusta noudattaen tässä yhteydessä rahanpesunvastaisen toimintaryhmän suosituksia ja muiden alalla toimivien kansainvälisten elinten hyväksymiä normeja.

22 artikla

Tietoverkkorikollisuus

1. Osapuolet tunnustavat, että tietoverkkorikollisuus on maailmanlaajuinen ongelma, joka edellyttää maailmanlaajuisia ratkaisuja. Osapuolet tehostavat sen vuoksi yhteistyötään, jonka avulla ne pyrkivät oikeudellisten kehystensä ja lakiensa puitteissa ehkäisemään ja torjumaan tietoverkkorikollisuutta vaihtamalla tietoja ja käytännön tietämystä. Osapuolet pyrkivät tarvittaessa tekemään yhteistyötä tarjotakseen apua ja tukea muille valtioille, jotta nämä voisivat laatia tehokkaita lakeja, politiikkoja ja käytänteitä tietoverkkorikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi.
2. Osapuolet vaihtavat oikeudellisten kehystensä ja lakiensa puitteissa tarvittaessa tietoja muun muassa tietoverkkorikollisuustutkijoiden koulutuksen, tietoverkkorikollisuustutkinnan ja digitaalisen forensiikan aloilla.

23 artikla

Muuttoliike- ja turvapaikka-asiat sekä rajaturvallisuus

1. Osapuolet vahvistavat olevansa sitoutuneita tekemään yhteistyötä ja vaihtamaan näkemyksiä lakiensa ja asetustensa puitteissa muuttoliikkeen (laillinen ja laitton muuttoliike, ihmiskauppa ja muuttoliike ja kehitys mukaan luettuina) sekä turvapaikka-asioiden, kotoutumisen, viisumien ja rajaturvallisuuden aloilla.
2. Osapuolten yhteisenä tavoitteena on kaikkien kansalaistensa viisumivapaa matkustus unionin ja Kanadan välillä. Osapuolet tekevät yhteistyötä ja pyrkivät kaikin tavoin saavuttamaan mahdollisimman pian tilanteen, jossa kaikki niiden kansalaiset, joilla on voimassa oleva passi, voivat matkustaa viisumivapaasti toisen osapuolen alueelle.
3. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä laittoman muuttoliikkeen estämiseksi ja valvomiseksi. Tätä varten:
 - a) Kanada ottaa takaisin kaikki jonkin jäsenvaltion alueella laittomasti oleskelevat kansalaisensa asianomaisen jäsenvaltion pyynnöstä ja, ellei erityisellä sopimuksella ole toisin määrätty, ilman muita muodollisuuksia;

- b) jokainen jäsenvaltio ottaa takaisin kaikki Kanadan alueella laittomasti oleskelevat kansalaisensa Kanadan pyynnöstä ja, ellei erityisellä sopimuksella ole toisin määrätty, ilman muita muodollisuuksia;
- c) jäsenvaltiot ja Kanada antavat kansalaisilleen asianmukaiset matkustusasiakirjat tätä tarkoitusta varten;
- d) osapuolet pyrkivät aloittamaan neuvottelut erityisestä sopimuksesta, jossa määrätään takaisinottoa koskevista velvollisuuksista, myös kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden osalta.

24 artikla

Konsuliviranomaisten antama suojele

1. Kanada antaa unionin kansalaisille Kanadassa mahdollisuuden saada suojele minkä tahansa jäsenvaltion diplomaatti- ja konsuliviranomaisilta, jos jäsenvaltiolla, jonka kansalaisia he ovat, ei ole Kanadassa pysyvää, käytettävissä olevaa edustustoa.
2. Jäsenvaltiot antavat Kanadan kansalaisille minkä tahansa jäsenvaltion alueella mahdollisuuden saada suojele minkä tahansa muun Kanadan nimeämän valtion diplomaatti- ja konsuliviranomaisilta, jos Kanadalla ei ole kyseisessä jäsenvaltiossa pysyvää, käytettävissä olevaa edustustoa.
3. Edellä olevan 1 ja 2 kohdan tarkoituksena on poistaa sellaiset ilmoittamis- ja hyväksymisvaatimukset, joita olisi muutoin mahdollisesti sovellettava, jotta unionin tai Kanadan kansalaisia voisi edustaa muu kuin se valtio, jonka kansalaisia he ovat.
4. Osapuolet tarkastelevat vuosittain 1 ja 2 kohdan toimintaa hallinnon näkökulmasta.

25 artikla

Henkilötietojen suojele

1. Osapuolet tunnustavat, että on tarpeen suojele henkilötietoja, ja pyrkivät tekemään yhteistyötä edistääkseen korkeatasoisia kansainvälisiä normeja.
2. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää suojele perusoikeuksia ja -vapauksia, mukaan lukien henkilötietojen suojelean liittyvä oikeus yksityisyyteen. Tätä varten osapuolet sitoutuvat omien lakiansa ja asetustensa asettamissa puitteissa noudattamaan näistä oikeuksista antamia sitoumuksia, myös silloin, kun on kyse terrorismin ja muun vakavan kansainvälisen rikollisuuden, myös järjestäytyneen rikollisuuden, ehkäisemisestä ja torjumisesta.
3. Osapuolet jatkavat henkilötietojen suojelean liittyvää yhteistyötään sekä kahden- että monenvälisellä tasolla lakiansa ja asetustensa asettamissa puitteissa käymällä vuoropuhelua ja vaihtamalla asiantuntemusta tarpeen mukaan.

VI OSASTO

POLIITTINEN VUOROPUHELE JA NEUVOTTELUMEKANISMIT

26 artikla

Poliittinen vuoropuhelu

Osapuolet pyrkivät lisäämään vuoropuheluaan ja toistensa kuulemista tehokkaalla ja käytännönläheisellä tavalla tukeakseen kehittyviä suhteitaan, kehittääkseen keskinäisiä yhteyksiään sekä edistääkseen yhteisiä etujaan ja arvojaan monenvälisten toimiensa avulla.

27 artikla

Neuvottelumekanismit

1. Osapuolet käyvät vuoropuhelua hyödyntämällä nykyistä yhteydenpitoa ja näkemystenvaihtoa sekä nykyisiä neuvotteluita, joihin kuuluvat muun muassa seuraavat:

- a) johtajien tasolla vuosittain tai yhdessä sovittuina ajankohtina pidettävät huippukokoukset, jotka järjestetään vuorotellen unionissa ja Kanadassa;
- b) ulkoministeritasolla järjestettävät kokoukset;
- c) ministeritason neuvottelut yhteistä etua koskevista politiikkakysymyksistä;
- d) korkeiden virkamiesten ja valmistelusta vastaavien virkamiesten neuvottelut yhteistä etua koskevista kysymyksistä tai tärkeitä sisäisiä tai kansainvälisiä kehityssuuntauksia koskeva tiedotus ja yhteistyö;
- e) valtuuskuntavaihtojen edistäminen Euroopan parlamentin ja Kanadan parlamentin välillä.

2. Ministeritason sekakomitea

- a) Perustetaan ministeritason sekakomitea.
- b) Ministeritason sekakomiteaan sovelletaan seuraavia määräyksiä:
 - i) se korvaa transatlanttisen vuoropuhelun;
 - ii) sen puheenjohtajina toimivat yhdessä Kanadan ulkoasiainministeri sekä unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja;
 - iii) se kokoontuu vuosittain tai yhteisesti sovittuina ajankohtina olosuhteiden vaatiessa;
 - iv) se hyväksyy oman esityslistansa sekä omat sääntönsä ja menettelynsä;
 - v) se tekee päätöksensä molempien osapuolten suostumuksella;
 - vi) se saa suhteiden tilaa koskevan vuotuisen kertomuksen yhteistyösekkakomitealta ja antaa yhteistyösekkakomitean työhön liittyviä suosituksia, kuten suosituksia tulevaisuuden yhteistyöaloista ja tämän sopimuksen täytäntöönpanoon mahdollisesti liittyvien erimielisyyksien ratkaisemisesta;
 - vii) se muodostuu osapuolten edustajista.

3. Yhteistyösekkakomitea

- a) Osapuolet perustavat yhteistyösekkakomitean.
- b) Osapuolet varmistavat, että yhteistyösekkakomitea:
 - i) suosittelee painopistealoja osapuolten yhteistyötä varten;
 - ii) seuraa osapuolten välisten strategisten suhteiden kehittymistä;
 - iii) vaihtaa näkemyksiä ja tekee ehdotuksia yhteistä etua koskevista asioista;
 - iv) antaa suosituksia tehokkuusetujen, paremman vaikuttavuuden ja synergiaetujen saavuttamiseksi osapuolten välillä;
 - v) varmistaa tämän sopimuksen moitteettoman toiminnan;
 - vi) antaa ministeritason sekakomitealle tämän artiklan 2 kohdan b alakohdan vi alakohdassa tarkoitettujen suhteiden tilaa koskevan vuotuisen kertomuksen, jonka osapuolet julkaisevat;
 - vii) käsittelee asianmukaisesti kaikki osapuolten tämän sopimuksen mukaisesti sen käsiteltäväksi siirtämät asiat;

- viii) perustaa alakomiteoita avustamaan sitä tehtävien hoitamisessa; nämä alakomiteat eivät kuitenkaan saisi olla päällekkäisiä osapuolten välisten muiden sopimusten mukaisesti perustettujen elinten kanssa;
- ix) arvioi tilanteita, joissa jompikumpi osapuoli katsoo, että päätöksentekoprosessit yhteistyöaloilla, joista ei ole tehty erityistä sopimusta, ovat vaikuttaneet tai voisivat vaikuttaa kielteisesti sen etuihin.
- c) Osapuolet varmistavat seuraavaa: yhteistyösekkakomitea kokoontuu kerran vuodessa vuorotellen unionissa ja Kanadassa; yhteistyösekkakomitean erityiskokouksia järjestetään, jos jompikumpi osapuoli sitä pyytää; yhteistyösekkakomitean puheenjohtajina toimivat yksi Kanadassa edustava korkea virkamies ja yksi unionia edustava korkea virkamies; ja yhteistyösekkakomitea päättää omasta työjärjestyksestään, myös tarkkailijoiden osallistumisesta.
- d) Yhteistyösekkakomitea muodostuu osapuolten edustajista siten, että osallistumisastetta määritettäessä kiinnitetään asianmukaisesti huomiota tehokkuuden ja taloudellisuuden edistämiseen.
- e) Osapuolet sopivat, että yhteistyösekkakomitea voi pyytää osapuolten nykyisten kahdenvälisten sopimusten nojalla perustettuja komiteoita ja vastaavia elimiä tiedottamaan sille toimistaan säännöllisesti osana osapuolten välisten suhteiden jatkuvaa kattavaa seuranta.

28 artikla

Velvoitteiden täyttäminen

1. Tämän sopimuksen mukaisessa keskinäisen kunnioituksen ja yhteistyön hengessä osapuolet toteuttavat yleisiä tai erityisiä toimenpiteitä täyttääkseen tämän sopimuksen mukaiset velvoitteensa.
2. Jos esiin tulee tämän sopimuksen täytäntöönpanoon tai tulkintaan liittyviä kysymyksiä tai eroavuuksia, osapuolet tehostavat kuulemis- ja yhteistyöpyrkimyksiään voidakseen ratkaista tällaiset asiat nopeasti ja sovinnollisesti. Kysymykset tai eroavuudet siirretään kumman tahansa osapuolen pyynnöstä yhteistyösekkakomitealle jatkokeskusteluja ja -tarkastelua varten. Osapuolet voivat myös yhdessä päättää siirtää tällaiset asiat yhteistyösekkakomitean alaisuudessa toimivien erityisten alakomiteoiden käsiteltäviksi. Osapuolet varmistavat, että yhteistyösekkakomitea tai nimitetty alakomitea kokoontuu kohtuullisen ajan kuluessa pyrkiäkseen ratkaisemaan tämän sopimuksen täytäntöönpanoon tai tulkintaan liittyvät eroavuudet hyödyntämällä varhaisvaiheen viestintää, toiseikkojen perusteellista analyysia, johon kuuluu tarvittaessa myös asiantuntija-apu ja tieteellinen näyttö, sekä tehokasta vuoropuhelua.
3. Osapuolet vahvistavat määrätietoisensa yhteisen sitoutumisensa ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja asensulkuun sekä katsovat, että 2 artiklan 1 kohdassa ja 3 artiklan 2 kohdassa määrättyjen velvoitteiden erityisen vakavaan ja huomattavaan rikkomiseen voidaan puuttua erityisen kiireellisenä tapauksena. Osapuolet katsovat, että 2 artiklan 1 kohdan rikkomista voidaan pitää "erityisen vakavana ja huomattavana" vain silloin, kun on kyse vakavuudeltaan ja luonteeltaan poikkeuksellisesta rikkomisesta, kuten vallankaappauksesta tai vakavista rikoksista, jotka uhkaavat kansainvälisen yhteisön rauhaa, turvallisuutta ja hyvinvointia.
4. Jos kolmannessa maassa syntyneitä tilannetta voidaan pitää vakavuudeltaan ja luonteeltaan sellaisena, että se vastaa erityisen kiireellistä tapausta, osapuolet pyrkivät järjestämään pikaisesti neuvottelut jommankumman osapuolen pyynnöstä vaihtaakseen näkemyksiä tilanteesta ja harkitakseen mahdollisia tilanteen johdosta toteutettavia toimia.
5. Siinä epätodennäköisessä ja odottamattomassa tapauksessa, että jommankumman osapuolen alueella ilmenee erityisen kiireellinen tapaus, kumpi tahansa osapuoli voi saattaa asian ministeritason sekakomitean käsiteltäväksi. Ministeritason sekakomitea voi pyytää yhteistyösekkakomiteaa järjestämään kiireelliset neuvottelut 15 päivän kuluessa. Osapuolet toimittavat asiaankuuluvat tiedot ja todisteet, jotka tarvitaan tilanteen perusteelliseksi tutkimiseksi sekä sen nopeaksi ja tehokkaaksi ratkaisemiseksi. Jos yhteistyösekkakomitea ei pysty ratkaisemaan tilannetta, se voi saattaa asian ministeritason sekakomiteaan kiireellistä käsittelyä varten.
6. a) Jos ministeritason sekakomitea ei erityisen kiireellisessä tapauksessa pysty ratkaisemaan tilannetta, kumpi tahansa osapuoli voi keskeyttää tämän sopimuksen määräysten soveltamisen. Unionissa keskeyttämisspätös edellyttää yksimielistä päätöstä. Kanadassa keskeyttämisspätöksen tekee Kanadan hallitus Kanadan lakien ja asetusten mukaisesti. Osapuolen on välittömästi ilmoitettava toiselle osapuolelle kirjallisesti päätöksestään, ja se soveltaa päätöstä sen vähimmäisajan, joka tarvitaan, jotta asia voidaan ratkaista osapuolille hyväksyttävällä tavalla.
b) Osapuolet seuraavat jatkuvasti sen tilanteen kehitystä, joka on kyseisen päätöksen taustalla ja joka saattaa muodostaa perustan muille tämän sopimuksen muodostaman kehyksen ulkopuolella toteutettaville asianmukaisille toimenpiteille. Keskeyttämiseen tai muihin toimenpiteisiin turvautunut osapuoli peruuttaa ne heti, kun se on perusteltua.

7. Lisäksi osapuolet katsovat, että 3 kohdassa määritellyn mukainen erityisen vakava ja huomattava ihmisoikeuksien tai asetuslain rikkomisen voi muodostaa perusteen myös EU:n ja Kanadan välisen laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen purkamiselle kyseisen sopimuksen 30.9 artiklan mukaisesti.

8. Tämä sopimus ei vaikuta osapuolten välisten muiden sopimusten tulkintaan tai soveltamiseen eikä rajoita tällaisten sopimusten tulkintaa tai soveltamista. Etenkään tämän sopimuksen riitojenratkaisumääräykset eivät korvaa osapuolten välisiin muihin sopimuksiin sisältyviä riitojenratkaisumääräyksiä eivätkä vaikuta niihin millään tavoin.

VII OSASTO

LOPPUMÄÄRÄYKSET

29 artikla

Turvallisuus ja tietojen luovuttaminen

1. Tätä sopimusta ei saa tulkita siten, että se rajoittaa virallisten asiakirjojen julkisuusperiaatetta koskevia unionin, jäsenvaltioiden tai Kanadan lakeja ja asetuksia.

2. Tätä sopimusta ei saa tulkita siten, että siinä vaaditaan osapuolta toimittamaan sellaisia tietoja, joiden luovuttamista kyseinen osapuoli pitää olennaisten turvallisuusasetujensa vastaisena.

30 artikla

Voimaantulo ja irtisanominen

1. Osapuolet ilmoittavat toisilleen, kun ne ovat saaneet päätökseen tämän sopimuksen voimaantulon edellytyksenä olevat sisäiset menettelynsä. Tämä sopimus tulee voimaan viimeisen ilmoituksen antamispäivää seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, unioni ja Kanada soveltavat sisäisten menettelyjensä ja lainsäädäntönsä mukaisesti eräitä tämän sopimuksen osia väliaikaisesti tämän sopimuksen voimaantuloon asti tässä kohdassa määrätyn mukaisesti.

Väliaikainen soveltaminen alkaa sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona unioni ja Kanada antavat toisilleen seuraavat ilmoitukset:

- a) tätä varten tarvittavien sisäisten menettelyjen päätökseen saattamista koskeva unionin ilmoitus, jossa määritetään sopimuksen väliaikaisesti sovellettavat osat; ja
- b) tätä varten tarvittavien sisäisten menettelyjen päätökseen saattamista koskeva Kanadan ilmoitus, jossa se hyväksyy sopimuksen väliaikaisesti sovellettavat osat.

3. Kumpi tahansa osapuoli voi ilmoittaa toiselle osapuolelle kirjallisesti aikomuksestaan irtisanoa tämä sopimus. Irtisanominen tulee voimaan kuuden kuukauden kuluttua ilmoituksesta.

31 artikla

Muuttaminen

Tätä sopimusta voidaan muuttaa osapuolten kirjallisella sopimuksella. Muutos tulee voimaan sellaisen viimeisen ilmoituksen antamispäivää seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, jolla osapuolet ilmoittavat toisilleen, että muutoksen voimaantulon edellyttämät sisäiset menettelyt on saatettu päätökseen.

32 artikla

Ilmoitukset

Osapuolet toimittavat kaikki 30 ja 31 artiklan mukaisesti tehdyt ilmoitukset Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristölle ja Kanadan ulkoasiain-, kauppaa- ja kehitysministeriölle tai niiden seuraajille.

33 artikla

Alueellinen soveltaminen

Tätä sopimusta sovelletaan alueisiin, joihin sovelletaan sopimuksia, joihin Euroopan unioni perustuu, niissä määrättyin edellytyksin, sekä Kanadaan.

34 artikla

Osapuolten määrittely

Tässä sopimuksessa 'osapuolilla' tarkoitetaan Euroopan unionia tai sen jäsenvaltioita taikka Euroopan unionia ja sen jäsenvaltioita niillä kulloinkin olevan toimivallan mukaisesti sekä Kanadaa.

Tämä sopimus laaditaan kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, italian, kreikan, kroaatin, latvian, liettuan, maltaan, portugalin, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakian, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin ja viron kielellä, ja kukin teksti on yhtä todistusvoimainen.

TÄMÄN VAKUUDEKSI tätä varten asianmukaisesti valtuutetut edustajat ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

Съставено в Брюксел на тридесети октомври през две хиляди и шестнадесета година.

Hecho en Bruselas, el treinta de octubre de dos mil dieciséis.

V Bruselu dne třicátého října dva tisíce šestnáct.

Udfærdiget i Bruxelles den tredivte oktober to tusind og seksten.

Geschehen zu Brüssel am dreißigsten Oktober zweitausendsechzehn.

Kahe tuhande kuueteistkümnenda aasta oktoobrikuu kolmekümnendal päeval Brüsselis.

Έγινε στις Βρυξέλλες, στις τριάντα Οκτωβρίου δύο χιλιάδες δεκαέξι.

Done at Brussels on the thirtieth day of October in the year two thousand and sixteen.

Fait à Bruxelles, le trente octobre deux mille seize.

Sastavljeno u Bruxellesu tridesetog listopada godine dvije tisuće šesnaeste.

Fatto a Bruxelles, addì trenta ottobre duemilasedici.

Briselē, divi tūkstoši sešpadsmitā gada trīsdesmitajā oktobrī.

Priimta du tūkstančiai šešioliktą metų spalio trisdešimtą dieną Briuselyje.

Kelt Brüsszelben, a kétezertizenhatodik év október havának harmincadik napján.

Magħmul fi Brussell, fit-tletin jum ta' Ottubru fis-sena elfejn u sittax.

Gedaan te Brussel, dertig oktober tweeduizend zestien.

Sporządzono w Brukseli dnia trzydziestego października roku dwa tysiące szesnastego.

Feito em Bruxelas, em trinta de outubro de dois mil e dezasseis.

Întocmit la Bruxelles la treizeci octombrie două mii șaisprezece.

V Bruseli tridsiateho oktobra dvetisícšestnásť.

V Bruslju, dne tridesetega oktobra leta dva tisoč šestnajst.

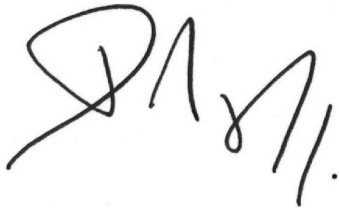
Tehty Brysselissä kolmantenakymmenentenä päivänä lokakuuta vuonna kaksituhattakuusitoista.

Som skedde i Bryssel den trettionde oktober år tjugohundrasexton.

Voor het Koninkrijk België

Pour le Royaume de Belgique

Für das Königreich Belgien

Deze handtekening verbindt eveneens de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Cette signature engage également la Communauté française, la Communauté flamande, la Communauté germanophone, la Région wallonne, la Région flamande et la Région de Bruxelles-Capitale.

Diese Unterschrift bindet zugleich die Deutschsprachige Gemeinschaft, die Flämische Gemeinschaft, die Französische Gemeinschaft, die Wallonische Region, die Flämische Region und die Region Brüssel-Hauptstadt.

За Република България

Za Českou republiku

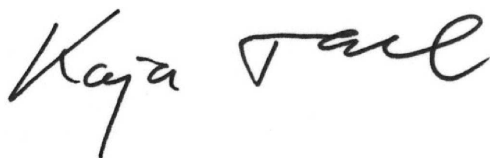
For Kongeriget Danmark

Für die Bundesrepublik Deutschland

Eesti Vabariigi nimel

Thar cheann Na hÉireann

For Ireland

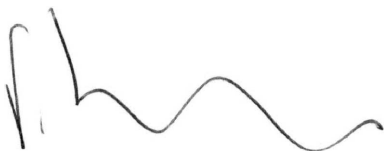
Για την Ελληνική Δημοκρατία

Por el Reino de España

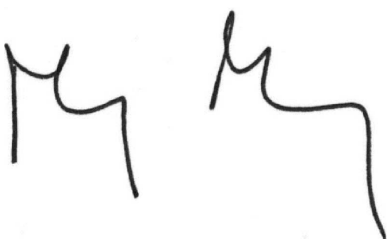
Pour la République française

Za Republiku Hrvatsku

Per la Repubblica italiana

Για την Κυπριακή Δημοκρατία

Latvijas Republikas vārdā –

Lietuvos Respublikos vardu

Pour le Grand-Duché de Luxembourg

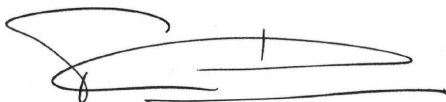
Magyarország részéről

Għar-Repubblika ta' Malta

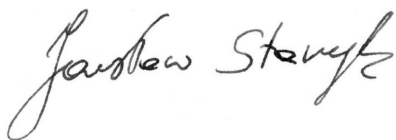
Voor het Koninkrijk der Nederlanden

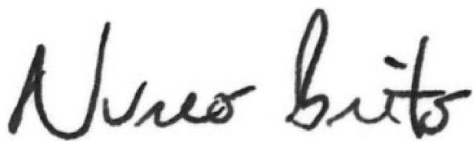
Für die Republik Österreich

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

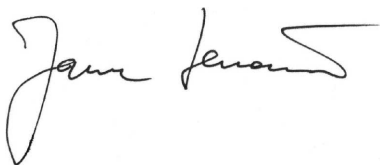
Pela República Portuguesa

Pentru România

Za Republiko Slovenijo

Za Slovenskú republiku

Suomen tasavallan puolesta

För Republiken Finland

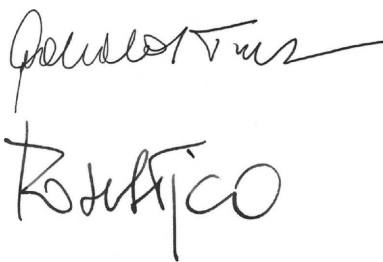
För Konungariket Sverige

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

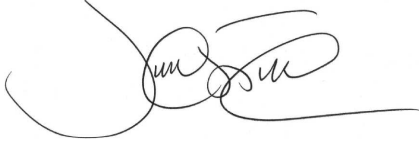

За Европейския съюз
 Por la Unión Europea
 Za Evropskou unii
 For Den Europæiske Union
 Für die Europäische Union
 Euroopa Liidu nimel
 Για την Ευρωπαϊκή Ένωση
 For the European Union
 Pour l'Union européenne
 Za Europsku uniju
 Per l'Unione europea
 Eiropas Savienības vārdā –
 Europos Sąjungos vardu
 Az Európai Unió részéről
 Ghall-Unjoni Ewropea
 Voor de Europese Unie
 W imieniu Unii Europejskiej
 Pela União Europeia
 Pentru Uniunea Europeană
 Za Európsku úniu
 Za Evropsko unijo
 Euroopan unionin puolesta
 För Europeiska unionen

For Canada

Pour le Canada

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the end.
